

Arkeolojik Alanların Korunmasında Paydaş Olarak Çocuklar: Mersin Yumuktepe Höyüğü Örneği

Meltem Uçar

Mersin Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Ali Cenap Yoloğlu

Mersin Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

1. Arkeolojik Alanlar ve Koruma

Arkeolojik alanların korunmasında toplumsal davranış biçimi büyük önem taşımaktadır. Özellikle yaşamın devam ettiği, günümüz yerleşimi ile arkeolojik buluntuların birlikte olduğu alanlarda kişilerin ve toplumun tutumunun koruma üzerindeki etkisi ve önemi daha da artmaktadır.

Koruma kavramının gelişmesinde öncü toplumlardan biri olan İtalya, koruma etkinliklerinin gelişiminde toplumsal davranışın olumlu etkilerinin izlenebileceği iyi bir örnektir. İtalya'da halkın eski eserlere ilgisini gösteren verilerin geçmişi toplumsal bilincin gelişmesinin oldukça eskilere tarihlendiğini göstermektedir. Antik dünyanın son büyük tarihçisi olarak anılan Bizanslı tarihçi Prokopius'un, 6. yüzyıl ortalarında yazdığı eserinde Romalıların eski Roma'ya ait eserlere verdiği önemden bahsetmesi; 1162 yılında Roma senatosunun Trajan anıtı ile ilgili "dünya durdukça Roma halkının şerefini temsil etmek üzere" ayakta durması ve anıta zarar getirenlerin öldürülmesi, mal ve mülkünün hazineye alınması kararı; 1363 yılında eski Roma kalıntılarını tahrip edenlerin para cezasına çarptırılması ile ilgili karar; 1402 yılında taşçılarının tüzüklerine antik mermerlerin kireç yapılmasını yasaklamaya çalışan önlemlerin bulunması (Erder, 2007, 12; 15; 60-61)

toplumsal davranışın ve kararların koruma konusunda geçmişinin ne kadar eskilere gittiğine örnek olarak gösterilebilir. Bu davranış biçimini oluşumunda toplumun kendiyile özdeşleştirdiği geçmişini koruma çabası önemli bir etkidir.

Arkeolojik kalıntıların belge niteliği taşıdığı, Batı dünyasında, 16. yüzyılda kabul görmeye başlamıştır (Özdoğan 2008, 32). Bu dönemde eski, kitabeler ve yazarlar üzerinden tekrar keşfedilip değerlendirilirken anıtlara karşı tutum da gelişmiştir. Tarihi ve sanatsal eserlerin korunması konusunda toplumsal duyarlılığın gelişiminin en iyi göstergelerinden biri 1789 yılında yapılan bir anlaşma ile Fransızların Vatikan'daki bazı tablo ve eserlere el koyarak Fransa'ya taşımalarına karşı İtalya ve Fransa'da oluşan tepkilerdir. Erder'in (2007, 40-41) tanımlamasıyla "biri anıtsız çevreye, öteki çevresiz anıta karşı" olduğu için bu tepkiyi göstermiştir. Özellikle Fransız'ların gösterdiği tepki toplumda koruma anlayışının ulusal duygulardan bağımsız tutulduğunun göstergesidir.

18. ve 19. yüzyıllarda arkeolojik alanda bilinçli araştırma dönemi başlamıştır (aktaran Erder 2007, 43-49). Bu dönemde Fransa, koruma konusuna, hukuksal düzenlemeleri ile önemli katkılar sağlamıştır; özellikle 1887 yılında çıkarttıkları kanunun koruma yaklaşımlarının gelişiminde etkili ve farklı

öz

Kentsel ve kırsal arkeolojik alanlarda korumanın sürdürülebilirliğin sağlanmasında toplumun eğitim, bilinç ve farkındalık düzeyi büyük önem taşımaktadır. Yaşamın devam ettiği kentsel ve kırsal alanlarda yerel halk, arkeolojik alanların korunmasında ve korumanın kamu yararı çerçevesinde yarar sağlama konusunda doğrudan paydaşlar haline gelmektedir; bu paydaş grubu içinde geleceğin temsilcisi çocuklar belki de en önemli yeri teşkil etmektedir. Ülkemizde koruma alanında ilk yasal düzenlemeler arkeolojik alanların korunması kapsamında olmuş ve zaman içinde mevzuat gelişmiş olmakla birlikte, mevcut durumda kişilerin yaptığı tahribatlar göz önüne alındığında, arkeolojik alanların korunmasının ülkemizde halen toplumsal davranış biçiminin bir parçası haline gelemediği söylenebilir. Arkeolojik alanların korunmasının toplumsal bir davranış biçimine dönüşebilmesi için koruma kültürünün çocukluktan itibaren kişilere kazandırılması ve benimsetilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı "Yumuktepe ve Çevresi Koruma, Sunum ve Turizm Altyapısını Geliştirme Projesi" kapsamında iki okulda düzenlenen farkındalık etkinliklerinin yöntem ve sonuçlarını, farkındalık çalışmalarının ortaokul düzeyinde yaygınlaştırılmasının ulusal bir strateji olarak geliştirilmesi hedefi doğrultusunda, benzer çalışmalara katkı sağlamak amacıyla paylaşmaktır. Bu çerçevede birinci bölümde arkeolojik alan koruma kavramının toplumsal davranış biçimi ve yasal düzenlemeler ilişkisi içinde uluslararası ve ulusal ölçekte gelişimi özetlenmiştir; ikinci bölümde eğitim-farkındalık ilişkisinde koruma farkındalığının yeri açıklanmıştır; üçüncü bölümde Yumuktepe Höyüğü üzerine farkındalık oluşturma çalışmalarının kurgusu ve sonuç değerlendirmeleri aktarılmıştır. Son bölümde ise düzenlenen etkinliklerin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri üzerinden benzer çalışmaların ortaokul düzeyinde yaygınlaştırılması önerisi geliştirilmiştir.

Abstract

The level of public education, consciousness and awareness has an important effect on sustaining the conservation of urban and rural archaeological areas. Local people are one of the main stakeholders in providing conservation of archaeological sites and gaining benefit within public interest concept; children may have the most important place in this group. Despite the first legal regulations in conservation of cultural heritage was developed to conserve the archaeological sites in Turkey; considering the damages caused by people, it can be said that conservation has not yet become a common social behaviour. The necessity of conservation must be introduced from childhood in order to develop a social behaviour. This paper aims to share the methods and results of the activities organized in two schools within the project on protection, presentation and tourism infrastructure development of Yumuktepe and environment, with the intention to contribute to the development of national strategy on awareness studies. In this context, the first part of the paper gives brief information about the interaction between social behaviour and legal aspects in conservation, after which, the place of conservation awareness in education-awareness relations is introduced, in

the third part the method and results of the project is presented. The final part includes proposals for developing a national strategy for rising awareness.

Anahtar Kelimeler: Kentsel ve Kırsal Arkeolojik Alanlar; Koruma Farkındalık Çalışmaları; Kültür Turizmi ve Farkındalık; Yumuktepe Höyüğü
Keywords: Urban and Rural Archaeological Sites, Conservation Awareness, Cultural Tourism and Awareness Yumuktepe Mound

bir yeri bulunmaktadır (Erder 2007, 77). Kişilerin ve toplumun koruma konusundaki duyarlılıkları önemliyken, korumanın kamu yararı boyutu de önem taşımaktadır. Korumanın kamu yararı boyutu, koruma konusundaki gelişmelerle birlikte kabul edilmiştir. Fransa’da kamuoyunun koruma konusunda sözcülüğünü yapan kişilerden biri olan Victor Hugo’nun (1802-1885) kamu hakkına dikkat çeken “*bir anıtta iki şey vardır: biri güzelliği, diğeri kullanılması; kullanılması sahibine ait olabilir ama güzelliği bütün dünyaya aittir*” sözü anıtların korunmasının kişisel ilginin ötesinde toplumun kültürünü temsil etmesiyle kamu yararı olduğu konusunu vurgulamaktadır (Erder 2007, 105-106). Böylece korumada toplumla kültür varlığı arasındaki karşılıklı ilişki hakkında 19. yüzyılda söylemlerin bulunduğu söylenebilir.

Yukarıdaki örneklerden bazı Avrupa ülkelerinin öncülüğünde uluslararası ölçekte arkeolojik alanlara ilginin ve toplumsal duyarlılık ile yasal düzenlemelerin gelişmesinin çok eskilere gittiği görülebilmektedir. Ülkemizde ise arkeolojik alanlara karşı toplumun ulaştığı davranış biçiminin ilk temelleri Osmanlı döneminde atılmıştır. 15. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak kişi ve grupların Osmanlı topraklarını ziyaret etmeye başladığı, sonrasında da Avrupa’da arkeoloji ve sanat tarihi alanlarının gelişmesinin de etkisiyle, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk - İslam çağı öncesi döneme ilginin arttığı görülmektedir. Bu dönemde yabancı ekipler tarafından arkeolojik kazı çalışmaları da başlatılmıştır. Böylece doğuda gelişen arkeolojiye ilgiyle Osmanlı topraklarına gelen batılı gezgin ve arkeologların çalışmaları sonucunda Osmanlı arkeolojisiyle tanışmaya başlamıştır (Özdoğan 2008, 33; Madran 2002, 28).

Bununla birlikte kazı çalışmaları yürüten kişilerin notları yerel yönetim ve halkın arkeolojiye karşı bilgisizliğini göstermektedir; örneğin 1845 yılında o dönemde Osmanlı topraklarında olan Nimrud Höyüğünde kazı yapan Henri Layard’a yörenin önde gelenlerinden Şeyh Abdurrahman’ın söylediği “... On

yüzyıldan beri müminler bu memlekette oturmuşlar, fakat içlerinden hiçbir, yeraltı sarayı diye birşey duymamışlar... bir frenk, günlerce uzaktaki memleketinden geliyor, eline bir değnek alıyor, bir çizgi şuraya, bir çizgi buraya çiziyor... sen bunları kitaplardan mı, sihirle mi, yoksa Peygamberimizden mi öğrendin?...” sözleri Osmanlı halkının arkeoloji konusundaki ilgi ve bilgisinin yetersizliğini gösteren bir örnektir (aktaran Madran 2002, 28-29).

19. yüzyılda Osmanlı’daki kazıların neredeyse hepsi yabancı araştırmacılar tarafından yürütülmüştür (Madran 2002, 29). Avrupalılarca yürütülen araştırma ve kazı çalışmaları sonucunda birçok arkeolojik eser izinli veya izinsiz olarak Osmanlı toprakları dışına çıkartılmıştır. Bu durum, Osmanlı’nın kendini koruması için yasal düzenlemelere gitmesi gerekliliğini getirmiştir.

Kendini koruma ihtiyacı ile Osmanlı devletinde, eserleri tahrip edenlerin cezalandırılması ile ilgili tanımları içeren 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi’nin 133. maddesi dışında, eski eserle ilgili ilk hukuksal düzenleme kazılarla ilgilidir; 1863 tarihli düzenleme kazı ruhsatı alınması ile ilgili açıklamalar yapmaktadır (Çal 1997, 391). Daha sonra doğrudan eski eserleri konu alan üç önemli nizamname yayınlanmıştır; 1869, 1874 ve 1884 yıllarında yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnameleri Osmanlı’nın batılılaşma süreci ile oluşmaya başlayan hukuk kurallarının koruma konusundaki biçimlenişidir. Yedi maddeden oluşan 1869 tarihli ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi arkeolojik kazılarla ilgili temel düzenlemeleri tanımlamaktadır (Madran 2002, 21).

Osmanlı’da, yukarıda belirtilen korumaya yönelik oluşan ilk eylemlerden anlaşılacağı üzere kültür varlıkları korunması sadece Türk-İslam dönemi öncesi arkeolojik alan ölçeğinde ve toplumsal bir davranışın hukuksal düzeye taşınmasındansa, yabancıların yapmakta oldukları kazılara karşı devleti korumak adına geliştirilmiştir.

Günümüzde Türkiye’deki arkeolojik yaklaşımların oluşmasının en önemli etkenlerinden biri Osman Hamdi Bey’in

Iznik Surları üzerinde boya ile yazılmış yazılar (2017)

Nemrut Tümülsü (2015)

Side'de arkeolojik alan üzerine konumlandırılmış tabelalar (2010)

çalışmalarıdır. Arkeolog, müzeci, ressam ve Kadıköy'ün ilk belediye başkanı olan Osman Hamdi Bey ulusal arkeoloji ve korumacılık gibi kavramları getirmiş ve Türk arkeolojisinin temellerini oluşturmuştur (Özdoğan 2008, 15). Türk arkeolojisinin temellerini oluştururken geçmişe ait eserleri dünya ortak mirasının bir parçası olarak göyerek yaşadığımız topraklardaki bütün kültürlerle ait izleri korumada etnik ve dini etkilerden uzak bir yaklaşım izlenmiş ve böylece korumacılığa dönük bir ulusal arkeoloji anlayışının temellerini atmıştır (Özdoğan 2008, 12; 34).

Osman Hamdi Bey'in oluşturduğu arkeolojik yaklaşım cumhuriyetin ilanından sonra geliştirilmiştir. Cumhuriyet döneminde Türklerce yürütülen arkeolojik çalışmalar Atatürk'ün talimatları ile başlamıştır. Atatürk'ün Konya gezisi sırasında müzeleri ve tarihi yapıları incelemesi sonucu yurt dışında arkeoloji alanında eğitim almak üzere öğrenci gönderilmesi talebi (Başgelen, 2006, 8) ile ilk olarak Ekrem Akurgal, Sedat Alp, Arif Müfit Mansel ve Halet Çambel yurtdışına gönderilmiştir. Yine Atatürk'ün desteği ile başlanan ilk Türk kazıları ise H. Z. Koşay'ın başkanlığını yürüttüğü Ahlatlıbel¹ (1933) ve Dr. Hamit Zübeyr Koşay'ın başkanlığını yürüttüğü Alaca Höyük² (1935) kazılarıdır. İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde arkeoloji kürsülerinin kurulması ve Nazi Almanyasından kaçan akademisyenlerin bu kürsülerde görev üstlenmeleri ülkemizde arkeoloji biliminin oluşmasını ve gelişmesini sağlamıştır (Özdoğan 2008, 39-40).

1960-1980 yılları arasında ülkemizde arkeolojik çalışmalar bir durgunluk dönemi

yaşamıştır; dünyada arkeoloji alanında büyük kavramsal değişikliklerin olduğu bu dönemde müzelerin büyük çoğunluğu araştırmaya kapatılmıştır (Özdoğan 2008, 12, 13). 1980'lerden sonra Türkiye kapılarını tekrar arkeologlara açmış ve bu gelişmenin de etkisiyle Anadolu arkeolojisi üzerine çalışmalar yeniden başlamıştır (Özdoğan 2008, 14).

Günümüzde Türk ve yabancı bilim adamlarının yürüttüğü birçok bilimsel çalışma bulunmaktadır; 2016 yılında Bakanlar Kurulu onayı ile 112 adet Türk bilim adamlarınca, 29 adet yabancılarca yürütülen kazı çalışması; 94'ü Türk bilim adamlarınca olmak üzere 102 yüzey araştırması ve "birçok müze müdürlükleri tarafından gerçekleştirilen kazı, kurtarma kazısı ve su altı kazı ve araştırmaları yapılmıştır³.

Türkiye'nin arkeolojik çalışmalara bazı batı ülkeleri haricinde ilk başlayan ülkelere biri olmasına, Türk arkeolojisinin hem sayı hem de nitelik bakımından bilim dünyasında saygın bir yeri bulunmasına, kendine özgü bir geleneği geliştirebilmesine (Özdoğan 2008, 31) ve yasal düzeyde ilk koruma yaklaşımlarının arkeolojik alanların korunmasıyla oluşmaya başlamasına rağmen, mevcut durumda arkeolojik alanlarda görülebilen kişilerce yapılmış ve kentleşme adına yapılmış tahribatların varlığı (Duru, 2006, 45; Özdoğan, 2016, 50) göz önüne alındığında, günümüzde, arkeolojik alanların korunmasının ülkemizde halen kamu kurum ve kuruluşları da dahil olmak üzere toplumun farklı kesimlerinde yaşam kültürüne entegre olamadığı söylenebilir (Resim 1).

Resim: 1

Kişilerin arkeolojik alanlarda yol açtığı tahribatlara örnekler

- 1 Ahlatlıbel, http://www.tayproject.org/TAYages.fms?Retrieve?CagNo=60&html=ages_detail_t.html&lay Erişim tarihi:20.11.2017
- 2 Alaca Höyük <http://www.alacahoyukkazisi.com/> Erişim tarihi:20.11.2017
- 3 2016 Yılı Kazı ve Yüzey Araştırma Faaliyetleri, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,17195/2016-yili-kazi-ve-yuzey-arastirma-faaliyetleri.html> Erişim tarihi:20.11.2017

Kentsel ve kırsal arkeolojik alanların korunmasında arkeoloji ve koruma konusunda farkındalığın önemi daha da artmaktadır. Her ne kadar yasal düzeyde⁴ korumayla ilgili mevzuat tanımlıysa da arkeolojik alanlarda kişilerin neden olduğu yanlış kullanım ve/veya bilinçli zarar verme ile tahrip süreci devam etmektedir. Tarihe ve tarihi yapılara karşı olumlu ve korumacı tutumun toplumsal bir davranış biçimine dönüşmediği sürece de sadece yasal düzenlemelerle korumanın sağlanması çok zordur.

Özellikle kentsel alanlarda, orada yaşayan halk arkeolojik alanların korunması ve yaşatılmasında doğrudan paydaşlar haline gelmektedir. Aslında gelişen koruma yaklaşımları çerçevesinde dünya miras alanlarının yönetiminde de yerel halkın hem talepleri hem de korumadaki rolleri ile katılımı tanımlanmakta ve önemli bir paydaş olarak belirtilmektedir (ICCROM ICOMOS IUCN UNESCO, 2013, 16). Toplum, hem korumanın sağlanmasında hem de kamu yararı çerçevesinde korumadan fayda görmede önemli bir paydaştır. Ayrıca kazı çalışmaları sorumluluğu içinde ulaşılan bilgiyi insanlığın hizmetine sunma da olduğu için (Özdoğan 2008, 15) toplumun arkeolojik alanlarda yürütülen çalışmalarla ortaya çıkan bilgileri edinme hakları da vardır. Bu noktada toplum yaşamı ile arkeolojik alanlar arasındaki ilişkinin iyi kurgulanması ve arkeolojik alanların önemi ve korunmaları konusunda toplumsal farkındalık ve duyarlılığın geliştirilmesi gerekmektedir. Arkeolojik alanların korunmasının toplumsal bir davranış biçimine dönüşebilmesi için koruma kültürünün çocukluktan itibaren kişilere kazan dırılması ve benimsetilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, arkeolojik alanların korunmasında, yaşatılmasında, arkeolojik alanlarda yürütülen çalışmaların paylaşılmasında geleceğin temsilcisi çocuklar belki de en önemli paydaşlardır. Bu nedenle kültür varlıkları, arkeolojik alanlar ve koruma konusunda çocukların eğitim süreçlerinde yeterli bilgiyi almaları gerekmektedir.

2. Eğitim ve Farkındalık

Eğitim, kültürel ya da doğal çevre sorunlarına çözüm aranırken eninde sonunda vurgu yapılan noktalardan biridir. Hatta eğitim kültürel varlıkların korunmasında en önemli girdilerden biridir. Eğitim özellikle yaratacağı farkındalık düzeyi ile koruma konusunda daha başarılı bir sonuç alınmasında katkı sağlayacaktır (Aygün 2011, 201).

Çevre bilinci ve farkındalığı kişilik gelişimine paralel olarak birden fazla etkenin karşılıklı etkileşimi ile gelişmektedir. . . Her ne kadar çevre bilinci yaşam boyunca gelişen dinamik bir süreç olsa da okul ve okul içinde yürütülen çevre eğitimi uygulamaları çocuğun çevre farkındalığı geliştirmesinde en önemli aşamadır (Karataş ve Aslan 2012, 266).

Halkın eğitimi konusunda mümkün olduğunca erken yaşta başlamanın daha etkili sonuçların alınmasını sağlayacağı (Sayan 2009, 159) düşünülse de; söz konusu eğitimin yaşam boyu olması gerektiği yönünde de vurgular bulunmaktadır.

Uşak Üniversitesi'nde 560 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki 'ilgi düzeyleri'nin ve bunlara 'atfettikleri önem'in öğrenim görülen bölüme göre farklılaştığı ancak genel olarak öğrencilerin çalışma kapsamında değerlendirilen Uşak'taki tarihi ve kültürel eserlerin ya farkında olmadıkları ya da onlara ait temel bilgilere sahip olmadıkları sonucuna varılmış ve eğitim sürecinin 'her aşamasında' tarihi ve kültürel değerleri konu edinen farkındalık artırıcı etkinliklerin yer alması gerektiği vurgulanmıştır (Dinç vd. 2011). Benzer şekilde, ICOMOS Türkiye "Mimari Mirası Koruma Bildirgesi"nde toplumda koruma bilincinin eğitim ile oluşabileceğini ve bu nedenle 'her yaş ve düzeye' yönelik farklı eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir (ICOMOS Türkiye 2013, 10).

Ancak eğitim-farkındalık ilişkisinde vurgulanan eğitim sıradan bir eğitim değildir. Jensen ve Schnack'a (1997, 170-175) göre çevresel konularda aktif rol almanın iki yolu vardır: doğrudan eylem ve dolaylı eylem. Bireyin çevre konularında aktif

⁴ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda arkeolojik alanla ilgili tanımlar bulunmakta ve "Arkeolojik Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları" başlıklı 05.11.1999 gün ve 658 sayılı ilke kararında arkeolojik sit tanımı, dereceleri ve koruma/kullanma biçimleri açıklanmaktadır.

rol alması doğrudan eylem iken; bireyin diğer bireyleri çevre konularında aktif rol almaya teşvik etmesi ise dolaylı eylemdir. Bireyin doğrudan eyleme geçebilmesi için konu hakkında deneyimsel kazanımları olması gerekir. Eğer birey eğitim sırasında deneyimler yaşamıyorsa söz konusu olan sadece 'bilgi aktarımı'dır. Bu nedenle 'bilgi aktarımı'na tabi tutulmuş bir bireyden çevre konusunda herhangi bir eylem beklemek anlamsızdır (*Jensen ve Schnack 1997, 170-175*).

Tilbury (1995, 206-207) Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Eğitimi (SKÇE) için üç çevre yaklaşımından bahsetmektedir. Çevre hakkında (*about environment*) eğitimin amacı insan-çevre etkileşimi hakkında öğrencileri bilgilendirmek, neden-sonuç ilişkilerini açıklamak ve ilgi düzeyini arttırmaktır. Çevre içinde (*in environment*) eğitim sınıf dışında gerçekleştirilen, öğrenci ve etkinlik odaklı eğitimdir. Sınıf dışında yapılan deneyimsel çalışmalar ile bireyin çevresel farkındalıklarının gelişmesi, çevreye olan ilgilerinin artması amaçlanmaktadır. Çevre için (*for environment*) eğitimin amacı çevre açısından ilerleme kaydetmektir. Bu amaçla bireysel sorumlulukların geliştirilmesi ve bireyin çevresel problemlerin çözümünde aktif rol alması hedeflenmektedir (*Tilbury 1995, 206-207*). Etkin bir SKÇE için bu üç yaklaşımın bir arada uygulanması gerekmektedir. Çevre eğitiminde sadece bilgi yükleyerek değil, öğrencilerin doğayla doğrudan etkileşime girerek, doğadaki ilişkiselliği ve bütünlüğü kavrayabilecekleri öğrenme olanaklarını yaratarak gerçekleştirmek gerekmektedir. Diğer bir deyişle çocukların doğayla buluşması gerekmektedir (*Karataş ve Aslan 2012, 267*). Aynı yöntemin doğal ve kültürel mirasın korunması konusunda da benimsenmesi pekâlâ mümkündür.

Yukarıda yapılan tartışmaya ek olarak eğitim konusunda 'öğretmen'in ve 'teknoloji'nin rolü konusunun da altının çizilmesinde fayda vardır. İlköğretim ders programları içinde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında 'Kültür ve Miras' adıyla bir öğrenme alanı mevcuttur. Bu ders ilköğretim öğrencileri arasında kültürel miras-

sımızın çeşitliliği, korunması gerektiği ve önemine ilişkin farkındalık yaratmak açısından çok önemlidir. Bu nedenle bu farkındalığın yaratılmasında öğretmenlere büyük rol düşmektedir (*Selanik Ay ve Kurtdere Fidan 2013, 1135*).

Örgün eğitimin yanı sıra ülkemizde, arkeolojik alanlar ve korunmaları konusunda çocuklara yönelik farklı düzeylerde farkındalık çalışmaları da yürütülmektedir. Bu çalışmalar aşağıda özetlenmiştir:

1. Dönem dönem özel ya da kamu kuruluşlarının açtığı arkeolojik alan konusunu seçen tematik resim- şiir- öykü yarışmaları düzenlenmektedir. Genellikle devamlılığı olmayan bu tür etkinlikler arkeolojik alanlara dikkat çekmektedir.
2. Bazı kazı alanlarında çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. 2003 yılından beri Çatalhöyük'te düzenlenen olan "Shell Çatalhöyük Arkeoloji Yaz Atölyesi"⁵ ve 2011 yılından beri düzenlenen olan "Çocukların Limyrası"⁶ etkinlikleri bu tür uygulamalara örnek olarak verilebilir.
3. Üniversitelere bağlı birimler çocuklara yönelik etkinlikler düzenleyebilmektedir. Mersin Üniversitesi Arkeoloji Topluluğu ile Kilikya Arkeolojisi Araştırma Merkezi'nin ortak düzenlemekte olduğu etkinlikler bu tür uygulamalara örnek verilebilir. Bu birimler Mersin bölgesinde arkeolojiiyi tanıtmak ve bölgedeki arkeolojik alanların korunmasını desteklemek yönünde düzenli olarak köy okulları arkeoloji dersi, arkeoloji günleri öğrenci konferansları ve arkeolojik alan gezileri düzenlemektedir⁷.
4. Sivil toplum örgütlerince yürütülen düzenli etkinlikler de bulunmaktadır. Bu konuda Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı, ÇEKÜL, Mimarlar Odası Ankara Şubesi: Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi tarafından farklı yaş gruplarına göre düzenlenen etkinlikler düzenlenmektedir.
5. Araştırma projeleri ile farkındalık

⁵ <http://arkeofili.com/catalhoyukte-cocuklar-icin-yaz-atolyesi-basliyor/> Erişim tarihi:20.11.2017; <http://www.shell.com.tr/media/basin-bultenleri-2016/shell-catalhoyuk-arkeoloji-yaz-atolyesi-cocuklarla-bulusuyor.html> Erişim tarihi:20.11.2017

⁶ <http://cocuklarinlimyrasi.tumblr.com/> Erişim tarihi:15.02.2018

⁷ <http://mart.mersin.edu.tr/Anasayfa.html> Erişim tarihi:20.11.2017

çalışmaları yürütülmektedir. Özellikle TÜBİTAK yaklaşık 20 yıldır, 4004 kodlu projeler ile sınırdışı etkinlikler ve deneyimsel çalışmalar yolu ile öğrencilerin bilimsel konulardaki yetkinliğinin artmasına destek sağlamaktadır (Okur Berberoğlu ve Uygun 2013, 116). Bu konuda 4004 kodlu “Ben Bir Kâşifim, Yasadığım Yeri Keşfediyorum” başlıklı proje tarihi ve kültürel miras konusunda farkındalık yaratmayı amaçlayan aktif öğrenme temelli bir proje olarak örnek gösterilebilir. Projenin amacı şöyle tanımlanmıştır:

“‘Ben Bir Kâşifim, Yaşadığım Kenti Keşfediyorum’ başlıklı projenin amacı; öğrencilere bilimsel bakış açısı kazandırarak, bilimsel düşünme ve araştırma yönteminin uygulanması ile tarihi çevrenin sahip olduğu değerler konusunda farkındalık oluşturmaktır. Belirlenen amaç doğrultusunda öğrencilerin, sözlü tarih, yerinde gözlem ve görüşme gibi bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak yaşadıkları tarihi çevrenin korunmasını gerekli kılan değerleri kendi tespitleri doğrultusunda keşfetmeleri; uzmanların sunumları ile yaşadıkları şehrin tarihi dokusu hakkında bilgi edinmeleri; yaşadıkları kenti koruma bilimi bakışı ile yeniden anlamlandırmaları hedeflenmektedir”.⁸

Projenin içeriği ise şu şekilde kurgulanmıştır:

Üç günlük proje sürecinin ilk günü öğrenciler, Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü stüdyo ve dersliğinde drama, oyun ve sunumlarla bilimsel düşünme süreci, araştırma yöntemleri, tarihi kentlerin oluşum süreçleri, ülkemizdeki kültür varlıkları ve Dünya Miras Listesi konularında bilgi edinmişlerdir. İkinci gün Tarsus tarihi kent merkezine gezi düzenlenerek kentsel ve arkeolojik alanlar ile Tarsus Müzesi gezilmiştir; Tarsus Belediyesi bünyesinde kurulmuş olan KUDEB ziyaret edilerek yetkililerle görüşme çalışması yapılmıştır ve yerel

halktan biriyle sözlü tarih çalışması yapılarak tarihi yapılar hakkında bilgi toplanmıştır. Üçüncü gün ise öğrenciler topladıkları verileri değerlendirerek, kendi keşifleri doğrultusunda Tarsus’un kültür varlıklarını anlatacak maket ve posterler hazırlamışlardır. Öğrenciler tarafından hazırlanan maket ve posterler daha sonra öğrencilerin geldikleri okullarda sergilenmiştir ve okuldaki diğer öğrencilere proje sürecini anlatan bir sunum yapılmıştır (Yoloğlu ve Uçar, 2015: 1049).

Koruma konusunda sürdürülebilirliği yakalamak için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu amaçla uyumlu olarak teknoloji uygulamalarının koruma alanında kullanımı daha da çok yer bulmaktadır: sanal rekonstrüksiyon amaçlı uygulamalar, yerinde deneyimleme ve rehberlik sağlama amaçlı uygulamalar, bilimsel analiz amaçlı uygulamalar, sanal restorasyon amaçlı uygulamalar, sanal müzeler ve eğitici oyunlar bu konudaki güncel gelişmelerdir (Sürücü ve Başar 2016, 13-15). Ayrıca, çevre, tarihi ve kültürel miras eğitimi konusunda iletişim araçları kullanılarak hızlı ve etkin bir eğitim programı uygulanabileceği de vurgulanmaktadır (Karataş ve Aslan 2012, 265).

Diğer bir deyişle doğal ve kültürel değerlerin korunmasında geleneksel ve tek taraflı anlatıma dayalı bir eğitim yerine çeşitli araçlarla zenginleştirilmiş ve öğrencinin de bir parçası olduğu süreçler daha yaygın kullanılarak daha etkin sonuçlar alınmaya başlanmıştır.

3. Yumuktepe Höyüğü Üzerine Farkındalık Oluşturma Çalışmalarının Kurgulanması

Yumuktepe Höyüğü Erken Neolitik dönemden Ortaçağ dönemine (13. yüzyıl ortaları) kadar kesintisiz olarak yerleşimin devam ettiği bir yerdir (Caneva). Höyükte en eski yerleşim tabakası M.Ö. 7000-6200 yıllarına tarihlenmektedir (Caneva, Köroğlu, 2010, 19). Günümüzde höyük kazı çalışmaları Prof. İabella Caneva tarafından yürütülmektedir.

Mersin kent merkezinde bulunan

⁸ <http://www.bilimsenligi.com/ben-bir-kasifim-yasadigim-kenti-kesfediyorum.html>. Erişim tarihi: 15.11.2017

Resim: 2
Yumuktepe Höyüğü ve etkinlik düzenlenen okulların konumu

Yumuktepe Höyüğü günümüzde Mersin'e göçle gelen grubun yerleşim alanı içinde kalmış durumdadır. Alan, yaşanan sosyal ve ekonomik problemler nedeni ile günümüzde bir çöküntü alanı niteliği taşımaktadır ve alanın kentle bağlantısı zayıflamıştır. Bu çerçevede 2013-2015 arasında "Yumuktepe ve Çevresi Koruma, Sunum ve Turizm Altyapısını Geliştirme Projesi"⁹ gerçekleştirilmiştir. Projenin amacı "Yumuktepe Höyüğü'nün tanınırlığa ulaşmasını sağlamak; yakın çevresi ile birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik altyapısının geliştirilmesi; böylece bölgede sürdürülebilir turizm kalkınmasına katkıda bulunmak" olarak tanımlanmıştır. Projenin, Yumuktepe Höyüğü'nün çevresinde yaşayan insanlar arasında farkındalık yaratma ayağının bir unsuru olarak büyük

yakınındaki iki ortaokul (Yumuktepe'ye 1000 metre mesafede yer alan Alsancak Lions Ortaokulu ve Yumuktepe'ye 250 metre mesafede bulunan Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu) hedef alınarak 2015 yılı Ocak ayında ortaokul öğrencileri arasında farkındalık geliştirme etkinlikleri gerçekleştirilmiştir (Resim 2). Bu etkinliklerdeki amaç ortaokul öğrencilerinin doğal, tarihi, arkeolojik ve kültürel varlıklar ile ilgili farkındalık düzeyinin artırılarak projenin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Proje kapsamında öğrencilerin eğitim müfredatları da dikkate alınarak 12-13 yaşlarında 30-35 kişilik gruplar halinde 6. ve 7. sınıf öğrencileri seçilmiş ve her iki okulda da aşağıdaki tabloda verilen 2 günlük program uygulanmıştır (Tablo 1; Resim 3).

		Yapılacak iş	Süre
1. gün	Öğleden önce (son 3 ders saati)	Projenin anlatımı	10 dak.
		Yumuktepe sunusu	20 dak.
		Ön test	20 dak.
		Arkeolojik alan kullanımları ve korunması	15 dak.
		Mersin Müzesi tanıtımı	15 dak.
		Adı ne oyunu	30 dak.
		20'şer kişilik öğrenci grubunun seçilmesi	15 dak.
	Öğleden sonra	Yumuktepe arkeolojik alan gezisi	60 dak.
2. gün	Öğleden önce (son 3 ders saati)	Resim yapma etkinliği	90 dak.
		Son test	20 dak.
		Kent kâşifi belgesinin verilmesi	20 dak.

Tablo: 1
Etkinlik programı

⁹ Proje; Doç. Dr. Nida Naycı yürütücülüğünde; Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından 2014 yılı Üretim ve Çevre Altyapısının İyileştirilmesi Mali Destek Programı kapsamında; Mersin Üniversitesi tarafından Toroslar Belediyesi ortaklığında ve Yumuktepe Bilimsel Kazı Başkanlığı danışmanlığında yürütülmüştür.

Tablo: 2

Etkinlik programı, etkinlik yürütücüsü ve etkinliğin amacı

Etkinlik programı	Yürütücünün kurumu	Etkinlik amacı
Projenin anlatımı	Mersin Üni. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	“Yumuktepe ve Çevresi Koruma, Sunum ve Turizm Altyapısını Geliştirme Projesi” projesi hakkında öğrencilere bilgiler verilmiştir.
Yumuktepe sunusu	Hitit Üni. Arkeoloji Bölümü	Yumuktepe’de yapılan kazılar hakkında bilgiler verilmiş, kazı yerindeki araştırma teknikleri, bulunana nesnelere, bulunan nesnelere, nesnelere ve kalıntılardan yola çıkılarak yapılan modellemeler ve döneltmeler hakkında öğrencilere bilgiler verilmiştir.
Arkeolojik alan kullanımları ve korunması	Mersin Üni. Mimarlık Bölümü	Öğrencilere anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, kentsel sit alanları, tarihi alanlar, arkeolojik sit alanları, kentsel arkeolojik sit alanları, taşınır kültür varlığı, taşınmaz kültür varlığı, somut olmayan kültür varlığı, somut kültür varlığı gibi konularda bilgiler verilmiştir.
Mersin Müzesi tanıtımı	Mersin Müzesi (arkeolog)	Öğrencilere Yumuktepe kazısı sırasında bulunan eserlere ilişkin müze bünyesinde yapılan çalışmalar ve sergileme işlemlerine ilişkin bilgi verilmiştir.
Adı ne oyunu	Mersin Üni. Mimarlık Bölümü	Öğrencilere mavi, yeşil ve kırmızı kartlar dağıtılmıştır. Öğrencilere çeşitli slaytlar gösterilmiş ve slayttaki nesne ile ilgili iki seçenek verilmiştir. Öğrencilerden doğru seçeneğin ne olduğunu düşünüyorlarsa o seçeneğin rengini kaldırılmaları istenmiştir.
Ön test	Mersin Üni. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	6. ve 7. Sınıf müfredatında yer alan ‘Uzaktaki Arkadaşım’, ‘Adım Adım Türkiye’, ‘Geçmişimi Öğreniyorum’ ve ‘Hepimizin Dünyası’ üniteleri ile gösterimi yapılan konuları kapsayan 16 soruluk çoktan seçmeli bir test hazırlanmış ve çocukların akademik bilgi düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.
20’şer kişilik öğrenci gurubunun seçilmesi	Mersin Üni. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Ön testte en çok puan alan 20 öğrenci Yumuktepe arkeolojik alan gezisi için seçilmiştir.
Yumuktepe arkeolojik alan gezisi	Hitit Üni. Arkeoloji Bölümü	Yumuktepe Höyüğü kazı başkan yardımcısı yaptıkları çalışmalar hakkında öğrencilere yerinde bilgi vermiştir.
Resim yapma etkinliği	Tüm ekip	Çocuklardan yapılan tüm etkinlikleri göz önüne alarak birer resim yapmaları istenmiştir.
Son test	Mersin Üni. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Yapılan etkinliklerin çocukların akademik bilgi düzeyinde bir değişime yaratıp yaratmadığını anlamak üzere daha önce uygulanan test tekrar uygulanmıştır.
Kent kâşifi belgesinin verilmesi	Tüm ekip	Öğrencilere katılım belgesi verilmiştir.

Sunuş (projenin anlatımı)

Sunuş (projenin anlatımı)

Sunuş (Yumuktepe Sunuşu)

Ön test

Sunuş (Arkeolojik Alan Kullanımları ve korunması)

Sunuş (Çocuk Dostu Arkeoloji)

Adı ne oyunu

Yumuktepe arkeolojik alan gezisi

Yumuktepe arkeolojik alan gezisi

Yumuktepe arkeolojik alan gezisi

Yumuktepe arkeolojik alan gezisi

Yumuktepe arkeolojik alan gezisi

Resim etkinliği

Resim etkinliği

Son test

Kent kâşifi belgesinin verilmesi

Bununla birlikte, proje kapsamında, öğrencilerde farkındalık düzeyinin gelişmesini daha da güçlendirmek adına sunuşlar öncesinde öğrencilere üç bölümden oluşan bir form dağıtılmış ve sunuşlar sırasında beğendikleri, beğenmedikleri ve arkeolojik alanları gezerken gerekli olan şeylerin neler olduğunu, özellikle ilk gün yapılan sunuşlar sonunda, forma yazmaları istenmiştir. Bu çalışmada amaç öğrencilerin yapılan sunuşlara daha fazla odaklanmalarını sağlamaktır.

3.1. Proje Çıktıları

Toplanan formlardan elde edilen bilgiler yeniden kodlanarak aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tarihi ve arkeolojik alanlar gezilirken nelerin gerekli olduğuna ilişkin olarak etkinliğe katılan öğrenciler arasında “harita” ve “rehber”in en çok tekrar edilen ilk on unsur arasında olması olumlu bir durumdur. Bununla birlikte öğrencilerin bir kısmının da “bilgi levhası/pano” gibi bilgilendirici detayları ve “not defteri” gibi nesnelere vurgulaması değerlidir (Tablo 3).

Tablo 3

Tarihi ve arkeolojik alanlar gezilirken gerekli olan araçlar hakkında öğrenci görüşleri

Tekrar Sayısı	Gerekli Şeyler	Tekrar Sayısı	Gerekli Şeyler	Tekrar Sayısı	Gerekli Şeyler
73	Fotoğraf makinesi/kamera	6	Araç	2	İlkyardım çantası
71	Yiyecek	6	Bilgi levhası/pano*	1	Ateş
70	Su	4	Pusula	1	Çanta
27	Harita*	4	Uyku tulumu	1	Fanila
26	İçecek	3	Eldiven	1	Halı
24	Rehber*	3	Halat	1	Isıtıcı
21	Giyecek/elbise	3	Not defteri*	1	Odun
11	Kazı aleti	3	Şapka	1	Peçete
11	Tuvalet	2	Ayakkabı	1	Teknoloji
10	Telefon	2	Çöp	1	Radyo
9	Çadır	2	Dinlenme yerleri	1	Şemsiye
7	Araba	2	İşaret fişegi	1	Gözlük
7	Barınma/barınak	2	Korunma		

Tekrar Sayısı	Beğenilen Şeyler
17	Tarihi evler/eski evler
15	Tarihi aletler/eşyalar/eserler
14	Tarihi mekânlar/arkeolojik alanlar
8	Katmanlardan tepe oluşması
6	Arkeolojik alanları gezerken olan bilgi yeri (pano)
2	Hayvan kalıntıları
1	Mağaralar

Tablo 4

Öğrencilerce beğenilen durumlar

Tekrar Sayısı	Beğenilmeyen Şeyler
25	Beğenmediğim bir şey yok
8	Her şey çok güzeldi
2	İnsanların doğaya zarar vermesi
2	Koruma önlemi alınmaması
2	Yumuktepe'nin düzensizliği
1	İnsanların tarihe önem vermemesi
1	Yeni evler

Tablo 5

Öğrencilerce beğenilmeyen durumlar

Yine aynı formdan yola çıkılarak yapılan değerlendirmede, öğrenciler slaytlarda en çok “tarihi/eski evleri”, “tarihi aletler/eşyalar/eserleri” ve “tarihi mekanlar/arkeolojik alanları” beğendiklerini belirtmişlerdir (Tablo 4). Benzer şekilde, öğrenciler beğenilmeyen şeyler altında “beğenmedikleri bir şey olmadığını” ve “her şeyin çok güzel olduğunu” ifade etmişlerdir. Ancak uyarı amaçlı olarak slaytlara yerleştirilen

olumsuz örneklerden yola çıkarak bazı öğrenciler “insanların doğaya zarar vermesini”, “(yeterince) koruma önlemi alınmamasını”, “Yumuktepe’nin düzensizliğini”, “insanların tarihe önem vermemesini” ve “yeni evleri” slaytlarda beğenmedikleri temalar olarak vurgulamışlardır (Tablo 5). Öğrencilerin slaytlarda en **beğendikleri** şeylere ilişkin bazı alıntılar aşağıdaki gibidir.

Slaytta en beğendiğim şey kendi çöplerini atmak için kendilerine kuyu kazmaları. Kendi evlerini kendileri yapmalarıdır.

Slaytta en beğendiğim şey kendi çöplerini atmak için kendilerine kuyu kazmaları. Kendi evlerini kendileri yapmalarıdır.

Arkeolojinin tanımı, kültürel varlığın tanımı, tabiatın tanımı güzeldi beğendim.

Arkeolojinin tanımı, kültürel varlığın tanımı, tabiatın tanımı güzeldi, beğendim.

Slaytta en beğendiğim şey arkeolojik alanları görmek. Çok büyük keyif aldım.

Slaytta en beğendiğim şey arkeolojik alanları görmek. Çok büyük keyif aldım.

Slaytın ve sunumun renkliliği ve anlatımını çok beğendim.

Slaytın ve sunumun renkliliği ve anlatımını çok beğendim.

Slayt ve sunucunun anlatış şekli akıcı olduğu için biraz daha merakla dinledim.

Slaytın ve sunucunun anlatış şekli akıcı olduğu için biraz daha merakla dinledim.

Bence her şey güzel çünkü. her şey doğal ve tarihi alanlarımız olduğu için hem bilgilerimiz güncelleniyor hem de turistik yerlerimiz çoğalıyor.

Bence her şey güzel çünkü doğal ve tarihi (varlıkları) anlamamız olduğu için hem bilgilerimiz güncelleniyor hem de turistik yerlerimiz çoğalıyor.

Beğendiğim şeyler tarihi kalıntılardır. Nesilden nesile uzuyor. ve bu eserleri çok değerli buluyorum.

Beğendiğim şeyler tarihi kalıntılardır. Nesilden nesile uzuyor (geçiyor) ve bu eserleri çok değerli buluyorum.

Katmanların zamanla üst üste bir tepe olmasını

Katmanların zamanla üst üste bir tepe olmasını (beğendim).

Slaytlarda görsellerin çok eskiden kaldıklarını ve eserlerin çok değerli olduğunu düşünüyorum.

Slaytlardaki görsellerin çok eskiden kaldıklarını ve eserlerin çok değerli olduğunu düşünüyorum.

Güzelliklerini özen gösterişlerini

Güzelliklerine özen gösterişlerini.

Slaytlarda görsellerin kullanılmasını çok beğendim çünkü uzun yazı olsaydı sıkıcı olabilirdi. Slaytlar bilgi vericiydi birçok arkeolojik eser öğrendim, bu özelliğini beğendim.

Slaytlarda görsellerin kullanılmasını çok beğendim çünkü uzun yazı olsaydı sıkıcı olabilirdi. Slaytlar bilgi vericiydi. Birçok arkeolojik eser öğrendim, bu özelliğini beğendim.

Benim en çok beğendiğim insanların üst üste evler yaparak Yumuktepe'yi oluşturmaları.

Benim en çok beğendiğim insanların üst üste evler yaparak Yumuktepe'yi oluşturmaları.

Hiç beğenmediğim yer olmadı çünkü hepsi bilgi verici yerler Tarihi yerler, somut ve soyut yerler

Hiç beğenmediğim yer olmadı çünkü hepsi bilgi verici yerler. Tarihi yerler, somut ve soyut yerler (doğal ve tarihi değerler).

bilgi verici şeyler öğrendim Geçmişle ilgili bilgi verici olaylar çok ilgimi çekti.

Bilgi verici şeyler öğrendim. Geçmişle ilgili bilgi verici olaylar çok ilgimi çekti.

Ülkemiz için yapılan bu tarihi (Yumuktepe) bizim için de ülkemiz için de çok yararlı.

Yumuktepe'yi korumak ve ona değer vermek

Ülkemiz için yapılan bu tarihi Yumuktepe bizim için de ülkemiz için de çok yararlı. Yumuktepe'yi korumak ve ona değer vermek.

Zararlı alanlardan kazma yerlerin uzak durmak

Zararlı alanlardan, kazma (kazı) yerlerinden uzak durmak.

güvenlik altına alınan mekanlar.

Güvenlik altına alınan mekanlar.

Ben bize sordukları soruları çok beğendim.
Soruları yanıtlarken çok eğlenerek yaptık.

Ben bize sordukları soruları çok beğendim. Soruları yanıtlarken çok eğlenerek yaptık.

1-Aya Tekla Arkeolojik Alanı'nı beğendim. Çünkü orada yapılan kazılar sonucu ilginç eserler bulunabilir. Bulunan bu eserler ise ilimizi, ülkemizi daha da güzelleştirir.

Aya Tekla (Kilisesini) Arkeolojik Alanı'nı beğendim. Çünkü orada yapılan kazılar sonucu ilginç eserler bulunabilir. Bulunan bu eserler ise ilimizi, ülkemizi daha da güzelleştirir.

Teknolojinin gelişmesi, insanların yeni ve büyük evler yapması.

Teknolojinin gelişmesi, insanların yeni ve büyük evler yapması.

Yumuktepeden çıkartılan eski vazo ve paraları çok beğendim ve seuresini ve Sil:R1-11.

Yumuktepe'den çıkartılan eski vazo ve paraları çok beğendim.

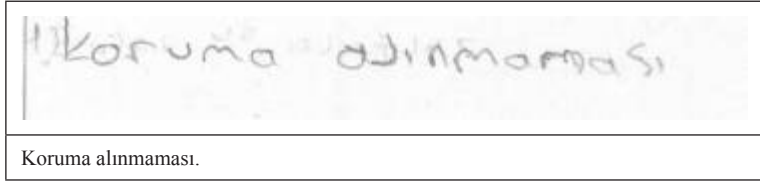
Öğrencilerin slaytlarda en **beğenmedikleri** şeylere ilişkin bazı alıntılar aşağıdaki gibidir.

İnsanların doğaya zarar vermesi.

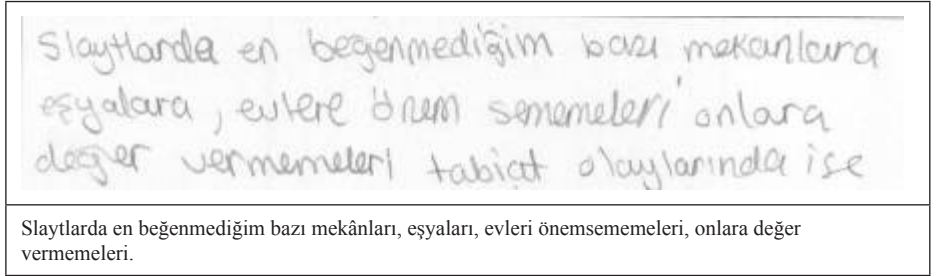
İnsanların doğaya zarar vermesi...

İnsanların doğaya ve bilime karşı bilinçli olmaması beni üzüyor.!!!

İnsanların doğaya ve bilime karşı bilinçli olmaması beni üzüyor.

Koruma alınmaması.

Slaytlarda en beğenmediğim bazı mekânları, eşyaları, evleri önemsememeleri, onlara değer vermemeleri.

Öğrenci resimlerinin değerlendirilmesi:

Okul içi sunumlar ve arazi gezisi sonrası öğrencilerin görüşlerini almak ve etkinliklerle edinilen kazanımları değerlendirebilmek için etkinlik süresince onları etkileyen, düşündürülen konuları veya görüşlerini resim ile anlatmaları istenmiştir. Resim 4'te okullarda öğrencilerin yaptığı resimlerden örnekler yer almaktadır. Resimler proje ekibi tarafından proje kapsamında anlatılan konular dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

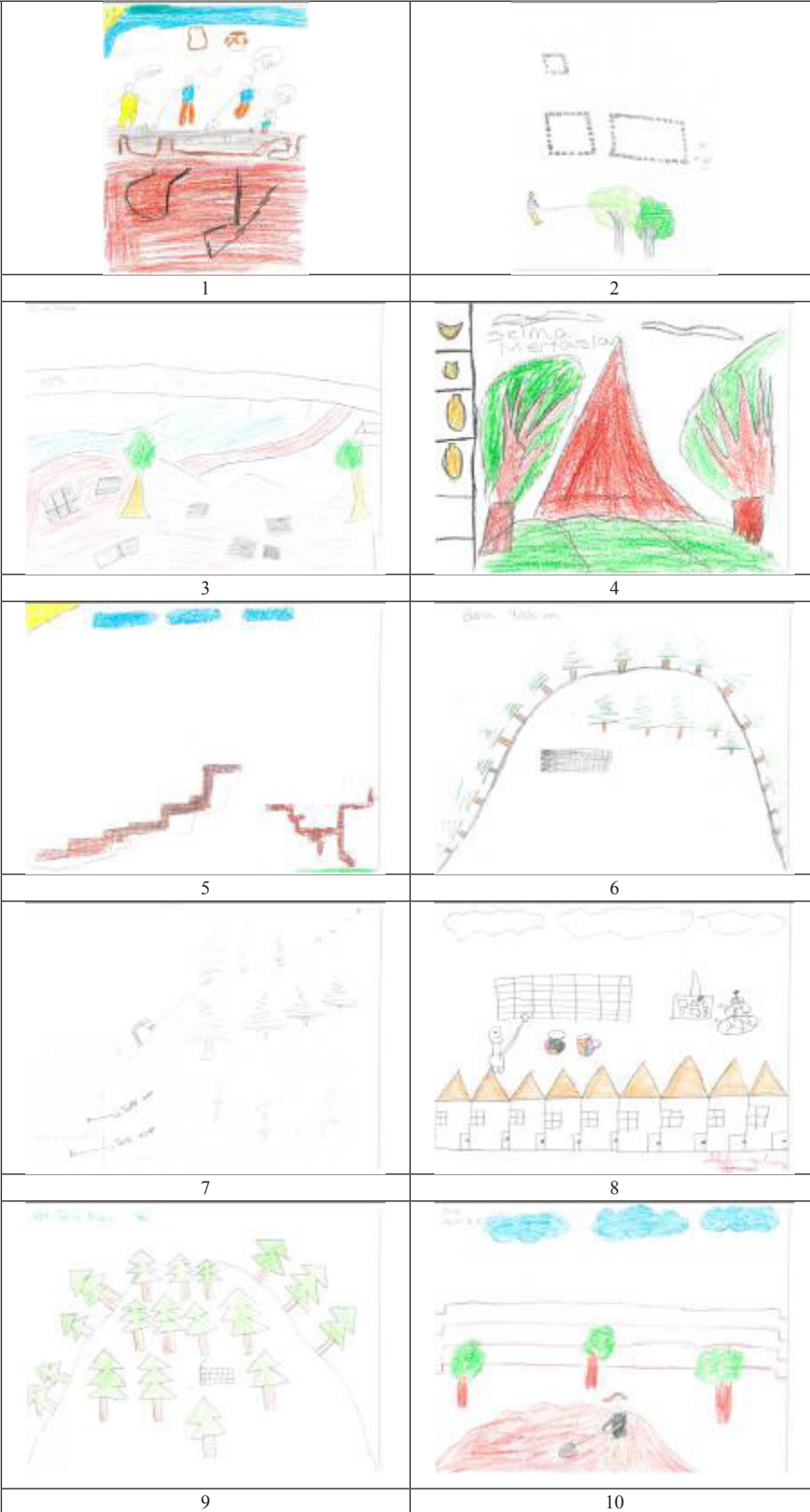
Resimler proje ekibi tarafından incelendiğinde” öğrencilerin etkinlik boyunca konuşulan farklı konular hakkında düşünce geliştirdikleri görülmüştür.

Aşağıdaki resimlerden dokuzunda Yumuktepe'nin arkeolojik katmanlarının resmedildiği görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin yer altında tarihi eserlerin bulunduğunu bildiğini ve bunun öğrencilerce önemsendiğini göstermektedir. İkinci olarak en çok resmedilen tema müze ve müzede sergilenen eserlerdir. Bu da etkinliklere Mersin Müzesi'nde görev almakta olan arkeologların katılmasının ve müzeyi tanıtımalarının olumlu etkileri olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan resimlerden öğrencilerin müzeler ve müzelerin işlevleri hakkında bilgi edindikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca müzedeki eserler bazı resimlerde, 1. ve 8. resimlerde olduğu

gibi, resmedilirken parçaların birleşme yerleri gösterilerek restore edilmiş haliyle belirtilmiştir. Bu da öğrencilerin restorasyon konusuna ilgilerini göstermektedir. Arkeologlarla empati kuran resimler de bulunmaktadır. 1. ve 10. resimde arkeologlar resmedilirken, 1. resimde arkeologlar arasında bir çocuğun da olması resmi yapan öğrencinin kendini arkeolojik çalışmalarda bir paydaş olarak gördüğünü göstermektedir. Eski dönem yaşamı ile ilişki kuran resimler de bulunmaktadır. 8. resimde Yumuktepe'deki yapıların rekonstrüksiyonu resmedilirken; 12, 13, ve 20 no.lu resimlerde gündelik hayatta kullanılan objeler ve o dönem yiyeceklerinin resmedilmesi de höyüğe sadece bir eski eser alanı olarak değil, buraya bir dönem insanların yaşadığı bir yer olarak baktığını göstermektedir.

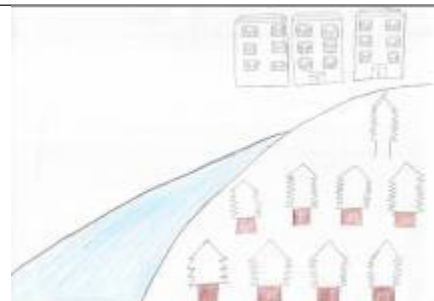

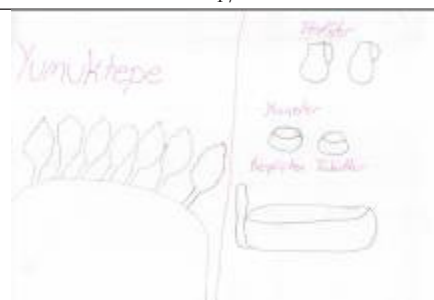

Ayrıca öğrencilerin gözünde Yumuktepe'nin ağaçlık bir alan olduğu imajının yerleşmiş olduğu çok net görülebilmektedir. Aşağıdaki resimlerin 14'ünde Yumuktepe ağaçlarla ifade edilmiştir. Bu sonuç bölgede yaşayan çocukların gözünden Yumuktepe'yi görmek açısından ilginçtir. Bununla birlikte Yumuktepe'nin günümüzde kent içindeki yerini gösteren resimler de bulunmaktadır. 3, 15 ve 16 no.lu resimlerde yüksek katlı evlerin ve trafik yollarının arasında kalmış olan Yumuktepe gösterilmektedir.

Alsancak Lions Okulunda öğrencilerin yaptıkları resimler

Resim: 4
Öğrencilerce yapılan resimler

Mehmet Akif Ersoy Okulunda öğrencilerin yaptıkları resimler

	
11	12
	
13	14
	
15	16
	
17	18
	
19	20

Sonuç Değerlendirme

Günümüzde korumanın kullanıcılarından bağımsız yapılamayacağı kabul görmüş bir yaklaşımdır. Bu nedenle korumanın etkinliğinin sağlanabilmesi için kişilerin hem korumadaki sorumluluklarının hem de korumadaki haklarının farkında olması ve kültür varlıklarının ortaya çıkartılması ve korunmasındaki aktif yerlerini almaları gerekmektedir.

Tarihi boyunca farklı medeniyetlerin yaşadığı ülkemizde, ister kırsal ister kentsel olsun, birçok günümüz yerleşiminde geçmişe ait arkeolojik izleri ve yapı kalıntılarını toprak altında ve üstünde görebilmekteyiz. Ülkemizdeki arkeolojik verilerin önemi ve yaygınlığı ülke genelinde herkesin koruma konusundaki paydaş rolünün farkında olmasını gerektirmektedir. Kişilerin farkındalığı en etkin biçimde çocukluk dönemlerinde geliştirilebilir. Bu çerçevede ülkemizde de örgün eğitimde, arkeolojik alanları da kapsayacağı kabul edilebilecek, kültür varlıkları ve korunmaları konusunda kazanımlar tanımlanmış bulunmaktadır. Okullardaki eğitimin yanı sıra sivil toplum örgütlerince, üniversitelerce, kurum ve kuruluşlarca ve bireysel etkinliklerle farklı ölçek ve süreklilikte arkeoloji konusunda bilgi verici ve farkındalık geliştirici çalışmalar yapılmaktadır. Okullarda verilen eğitimi destekleyen ve farklı açılımlarla arkeoloji alanını çocuklara tanıtan bu etkinlikler büyük önem taşımaktadır ve bu nedenle devamlılıkları sağlanmalıdır. Bu devamlılık sürecinde farklı gruplarca yapılan etkinliklerin ve değerlendirmelerinin paylaşılması, edinilen deneyimlerin benzer çalışmalar yürüten gruplar için de yol gösterici olmasını sağlayacaktır.

Bu çerçevede, yukarıda açıklanan etkinlikler değerlendirildiğinde; aktif öğrenme yöntemine göre tasarlanan iki günlük okul etkinlikleri sonucunda yukarıda gösterilen özet tablolardan ve öğrencilerin doldurduğu formlardan yapılan alıntılardan da anlaşılacağı üzere öğrenciler arasında tarihi, kültürel, doğal ve arkeolojik alanların korunması konusunda olumlu vurguların tekrarlanması ve olumsuz vurguların

yadsınması aracılığı ile belli bir farkındalık düzeyinin oluştuğu gözlenmiştir. İlgili yazın taramasında da vurgulandığı üzere özel öneme sahip bu alanların korunmasında farkındalık en önemli unsurlardan biri olması bağlamında okul etkinliklerinin amacına ulaştığı söylenebilir.

Etkinliklerin çeşitliliği; sunum, oyun, alan gezisi, resim yapma gibi farklı öğrenme yöntemlerine hitap etmesi ve kısa sürelerde değişmesi öğrencilerin etkinliklere aktif ve istekli katılmalarını sağlamıştır. Ayrıca öğrencilerin günlük yaşamlarında gördükleri, yakın yaşam çevrelerinde olan höyük üzerinden arkeoloji ve koruma konularında bilgi edinmeleri etkinlikleri somut ve anlaşılır kılmıştır. Bu çerçevede çocuklara bildikleri ve ulaşabilecekleri alanlar üzerinden arkeolojiyi anlatmanın amaçlanan etkinlik hedeflerine ulaşmada kolaylaştırıcı olduğu düşünülmektedir.

“Yumuktepe ve Çevresi Koruma, Sunum ve Turizm Altyapısını Geliştirme Projesi” kapsamında gerçekleştirilen ve Yumuktepe'nin yakınındaki iki okulda yürütülen çalışma bir kerelik bir çalışma olmasına rağmen olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Aktif öğrenmeye dayalı bu ve benzeri çalışmaların daha düzenli ve diğer okulları da kapsayacak biçimde yaygın olarak düzenlenmesi, söz konusu kazanımların münferit değil yaygın bir kazanım haline gelmesinde önemli bir rol oynayacaktır●

Kaynakça

- Ablak, S.; Dikmenli, Y. ve Çetin, T. 2014. Üniversite Öğrencilerinin Kırşehir'in Tarihi ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), s.171-186.
- Altınörs Çırak, A. 2010. Korumanın toplusal ve kültürel boyutu neden önemli? Biz nasıl bakıyoruz?. *Planlama*, 48, s. 29-37.
- Aydeniz, N.E. 2009. Kent Arkeolojisi Kavramının Dünyadaki Gelişimi ve Türkiye'deki Yansımaları, *Journal of Yasar University*, 4 (16), s. 2501-2524.
- Aygün, H.M. 2011. Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık. *Vakıflar Dergisi*, 35, s.191-213.
- Bayrakal, S. 2010. Tarihi Eser Bilinci, İlgisi ve Farkındalığı: Nevşehir Örneği. *Sanat Tarihi Dergisi*, 19 (1), s.23-43.
- Caneva, İ.; Köroğlu, G. 2010. *Yumuktepe: 9000 Yıllık Yolculuk*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Caneva, İ. *Yumuktepe Hakkında Genel Bilgi* [Çevrimiçi]. Erişim yeri: <http://www.yumuktepe.com/yumuktepe-hakkinda-genel-bilgi-prof-isabella-caneva/> [Erişim tarihi:20.11.2017].
- Çal, H. 1997. Osmanlı Devletinde Âsâr-ı Atika Nizâm-nâmeleri. *Vakıflar Dergisi*, 26, p:391-400.
- Çetin, T. 2010. Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı. *Millî Folklor*, 87, s. 181-190.
- Diñç, E.; Erdil, M. ve Keçe, M. 2011. Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki İlgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), s.267-285.
- Duru, R. 2006. Sorunlar ve Öneriler. İçinde: Başgelen, N. der. *Toprağın Altındaki Geçmiş Arkeoloji Sorunlar, Öneriler, Görüşler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.45-48.
- Erder, C. 2007. *Tarihi Çevre Bilinci*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- ICOMOS Türkiye. 2013. *Mimari Mirası Koruma Bildirgesi*. [Çevrimiçi]. Erişim yeri: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0623153001387886624.pdf [Erişim tarihi:15.02.2018].
- ICCROM ICOMOS IUCN UNESCO. 2013. *Managing Cultural World Heritage Resource Manual*. [Çevrimiçi]. Erişim yeri: whc.unesco.org [Erişim tarihi:10.09.2015].
- İncekara, S. ve Savran, Z. 2011. Ortaöğretim Öğrencilerinin Turizme Bakış Açısının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Çalışma: Hatay İli Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, s. 144-164.
- Jensen, B.B. ve Schnack, K. 1997. The Action Competence Approach in Environmental Education, *Environmental Education Research*, 3 (2), s. 163- 178.
- Karakuş, U., Çepni, O. ve Kılcan, B. 2011. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Turizme Yönelik Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Safranbolu'da Nicel Bir Çalışma. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (4), s. 87-95.
- Karataş, A. ve Aslan, G. 2012. İlköğretim Öğrencilerine Çevre Bilincinin Kazandırılmasında Çevre Eğitiminin Rolü: Ekoloji Temelli Bir Yaz Kampı Projesi Örneği, *ZfWT*, 4 (2), s.259-276.
- Kayın, E. (2004) Kentsel Mekândaki Koruma Eylemine İlişkin Güncel Sorunlar, *Ege Mimarlık*, 49, s.8-11.
- Madran, E. 2002. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. 2007. Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, s.30-49.
- Okur Berberoğlu, E. ve Uygur, S. 2013. TÜBİTAK 4004 Projelerinin "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Eğitimi" Kapsamında Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), s.107-133.
- Özdoğan, M. 2006. Tahrifat ve Öneriler. İçinde: Başgelen, N. der. *Toprağın Altındaki Geçmiş Arkeoloji Sorunlar, Öneriler, Görüşler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.49-54.
- Özdoğan, M. 2008. *Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sayan, Y. 2009. Türk Kültür Mirasının Korunması ve Tarihi Çevre Bilinci Üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9 (1), s. 157-160.
- Selanik Ay, T. ve Kurtdere Fidan, N. 2013. Öğretmen Adaylarının "Kültürel Miras" Kavramına İlişkin Metaforları. *Turkish Studies*, 8 (12), s.1135-1152.
- Sürücü, O. ve Başar, M.E. 2016. Kültürel Mirası Korumada Bir Farkındalık Aracı Olarak Sanal gerçeklik, *Artium*, 4 (1), s.13-26.
- Taşkın Külçü, Ö. 2014. Kültürel Mirasın Korunması ve Arkeolojik Bilincin Gelişmesinde İlk Adımlar: İlk Ve Ortaokul Müfredatları, Sorunlar ve Öneriler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, s.197-206.
- Tilbury, D. 1995. Environmental Education For Sustainability: Defining The New Focus Of Environmental Education In The 1990s, *Environmental Education Research*, 1 (2), 195-212
- Yoloğlu, A.C, Uçar, M. 2015. Kültür Varlıkları ve Koruma Konusunda Aktif Öğrenme Temelli Tasarlanan Bir TÜBİTAK-4004 Projesi Değerlendirmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1043-1062.